

A NYERSANYAGELLÁTÁS HELYZETE CSONGRÁD MEGYE ÉLELMISZERIPARA NÉHÁNY ÁGÁBAN

Írta: MOHOLI KÁROLY

Bevezetés

A Dél-Tisza-völgy és környéke, a mai közigazgatási egységben Csongrád megye, ősidők óta jellegzetes mezőgazdasági terület, újabban számottevő élelmiszeriparral. A természet-földrajzi adottságok mindenkor kedvező feltételeket biztosítottak a mezőgazdasági termelés számára. Az országos viszonylatban is kedvező középhőmérséklet (10,2 C°), a meleg nyár (július 22,7 C°), az enyhe tél (-1,2 C°), a 2000 óra feletti napfénytartam, a magas hőösszeg (3200 C°), a hosszú tenyészeti időszak (a 20 C°-ön felüli napok száma 77), a tartós meleg őszi (az októberi középhőmérséklet a megye nagyobb részén 11 C° felett van), mint pozitív adottságok szerepelnek. Negatív tényezőként a viszonylag nagy évi hőingadozás (22,5—23 C°) a nappalok és éjszákák közti kilengés és a viszonylagos csapadékszegénység (560—580 mm átlag), a nyáron alacsony relatív páratartalom, valamint a későtavaszi és korai őszi fagyok említhetők.

A mezőgazdasági termelés számára a talajviszonyok is kedvezőek. A Duna—Tisza közti területet a termő homokok túlsúlya, a Tisza mellékét az öntés-, réti-, mezőségi- és szikes talajok, a Békés-csongrádi löszhátat a mezőségi talajok jellemzik. Az összterület kb. 16%-át elfoglaló szikesek egyrésze (a meszezéssel javítható), továbbá az erősen kötött réti talajok javítása folyamatban van.

A mezőgazdasági termelés szempontjából felhasználható természetes vizek közül legfontosabb a Tisza, amely a megye öntözésének jelenleg és a jövőben is legfőbb bázisa. Vízhozama nagyon ingadozó (100—2500 m³) és a nyári alacsony vízállás alkalmával nem minden évben biztosít elegendő öntözővizet. A Maros ingadozása még a Tiszánál is jóval nagyobb (22—1400 m³) és vízmennyisége éppen a földínyben nem kielégítő. Egyre nagyobb mértékben kerül kihasználásra a Körös, Kurca, Kórogy, Veker, ami a tiszántúli öntözhető területek kiterjesztését biztosítja.

A mezőgazdasági termelést befolyásoló talajvízviszonyok általában kedvezőek. A Duna—Tisza közén fekvő homokterületeken a talajvíz szintje szoros kapcsolatban van a domborzattal és követi annak hajlásait. Ezáltal biztosítja a homokterületek vízellátását, de egyben az alacsony térszínű helyeken elősegíti az elszikesedést is. Tiszántúl a talajvíz magasabban fekszik, és a kapilláris vízemelést különösen a Békés-csongrádi löszháton kedvező, ami lényegesen hozzájárul ahhoz, hogy a növények a hosszantartó nyári szárazságot is jól elviseljék.

A mezőgazdasági termelés és az élelmiszeripar fejlődése

Csongrád megyében a mezőgazdasági termelés és az élelmiszeripar már a feudális termelési viszonyok között is szoros kapcsolatban állt. A XIX. század közepéig azonban az élelmiszeripar elsősorban a malomipart és a különböző tésztafélék készítését jelentette. A gyümölcs és zöldségfélék ipari feldolgozását nem ismerték csak közvetlenül a háztartások számára való tartósítással foglalkoztak.

Az egyoldalú mezőgazdasági termelés legfőbb terméke a búza volt. A Tisza mint szállítási útvonal és energiaszolgáltató egyaránt fontos szerepet töltött be. Csongrád

megye pedig fontos átmeneti terület lévén az árutermelés kibontakozása után a helyi nyersanyagokon kívül a délről és keletről érkező gabonaszállítmányokat is feldolgozta, majd egy részét exportra továbbította.

A *malomipar* a háziiparból fejlődött ki. A korai feudalizmus korában még minden háztartásban volt őrlőkö, mellyel a házi szükségleteknek megfelelő mennyiséget őrltek. A XV. században már elterjedtek a lóerőre berendezett malmok és később felhasználták a szél és a víz erejét is. Mivel a hajómalom építése nagyobb szakértelmet és tapasztalatot kívánt, csak lassan terjedt el. A XVIII. században a mezőgazdasági termelés növekedésével a malmok száma nagymértékben megnőtt. Szegeden 1719-ben működő 93 malomból még csak 14 volt vízimalom [1]. A század második felében azonban az utóbbiak száma egyre jobban nőtt és a szárazmalmok háttérbe szorultak. A növekedés a XIX. század közepéig tartott. 1859-ben a Tisza mentén Szeged északi részétől Röszkéig 90 vízimalom működött. Hasonlóan sok üzemelt Hódmezővásárhely határában fekvő tiszta vonalán, továbbá Mindszentnél és Csongrádnál is.

Az árutermelés erőteljesebb kibontakozása idejében azonban megnőtt az őrlmények iránti kereslet és a vízimalmok szerepét a nagyteljesítményű gőzmalmok vették át. Elterjedésükkel rohamosan csökken a vízimalmok száma. (Szeged környékén 1876-ban 56 hajómalom mellett már a tanyákon 32 száraz- és 42 szélmalom működött.)

Szegeden az első gőzmalom 1854-ben a víziszállítás lehetőségeinek kihasználásával a Tisza mellett épült. Három év múlva már a vasút tisztái átjárójától délre újabb nagyobb teljesítményű malom létesült, amely gyors fejlődése folytán a századfordulón az ország egyik legnagyobb malomipari vállalatává vált. Napi 15 vagon termelésének jelentős hányadát exportra juttatta. 1898-ban Szegeden és a hozzátartozó tanyavilágban 12 gőzmalom, 24 vagon napi teljesítménnyel, míg 15 vízimalom, 8 szárazmalom és 91 szélmalom összesen 35 vagon napi teljesítménnyel működött [2].

Hódmezővásárhelyen 1866-ban egyszerre két gőzmalom is épült, majd 1867-ben, 1874-ben és 1884-ben további nagyteljesítményű malmok létesültek. A századforduló előtt pedig már a tanyavilágban is épültek gőzmalmok.

Csongrádon 1884-ben létesült az első gőzmalom, melyet rövidesen még két újabb üzem alapítása követett. Szentesen 1866-ban; 1870-ben és 1872-ben alapítottak nagyobb teljesítményű gőzmalmokat.

A századfordulón már csaknem minden községben épült gőzmalom és ezáltal Csongrád megye az ország egyik legjelentősebb malomipari körzetévé vált.

A Szegeden épült malmok a helyi nyersanyag mellett a Bácska és Bánát gabona-termelésének feldolgozásában is jelentős szerepet töltek be. Hódmezővásárhely, Szentes és Csongrád malmjai a környék nagyarányú búzatermését dolgozták fel.

A szegedi malmok-őrleményeiket vízi úton és vasúti-szállítással juttatták külföldre. Szegedről a vasúton elszállított őrlemények az 1890-es években már meghaladták az évi háromezer vagon. 1892-ben 3175, 1893-ban 3416, 1894-ben 3110 vagon).

A nagyarányú export jól érzékelteti a Tisza-menti malmok országos jelentőségét. Ugyancsak nagyarányú export-termelést folytattak Hódmezővásárhely, Szentes és Csongrád malomipari üzei is. Ezek közül kiemelkedett a hódmezővásárhelyi Tóthmalom, melynek őrleményei Közép-Európában ismertekké váltak.

A megye malomiparának fejlődését az első világháború után kialakult új helyzet megállította. Tekintve, hogy a malmok korábban búzaszükségletük egy részét a Bácskából és a Bánátból kapták, most ettől elesve nyersanyaghiány következett be. Ezzel egyidőben a korábbi nyugati vásárlók is csökkentették a lisztátvételt, miáltal a malmok kapacitása erősen kihasználatlan maradt. A gazdasági válság éveiben tovább romlott helyzet következtében, több üzem működését be is szüntették.

A liszt feldolgozásával kapcsolatban érdemes megemlíteni a *tarhonya* és más *szárasztészták* készítését. A XIX. század végén az eddigi háziiparszerűen üzött tarhonyakészítés gyáripari jelleget öltött. Az első világháború után Szegeden, Hódmezővásárhelyen, Makón több, 15—20 munkást foglalkoztató tézstaüzem működött. Az 1929—33 évek közötti gazdasági válság folyamán azonban fizetésképtelenné váltak, működésüket beszüntették, és többé ilyen jellegű üzemek nem létesültek.

A *zöldségfélék* ipari feldolgozásában csak a paprikaörlés hagyományos jellegű, amely más élelmiszeripari ágakhoz hasonlóan háziipari jelleggel az őstermelők tevékenységéhez tartozott.

Szegeden az első jelentősebb paprikaörlő üzemet a Pálfy-testvérek létesítették 1874-ben. 34 munkást foglalkoztattak és évi termelésük elérte az 1500 q-t. Termékük a hazai piacok mellett jelentős mennyiségben külföldre is jutott.

Időközben a malomiparral kapcsolatos, és attól független paprikamalomok létesítése mind jobban háttérbe szorította a házi örlést. Mivel a paprikafeldolgozóipar nyersanyagát teljes egészében a helyi termelés szolgáltatta, így az első világháború után a nyersanyagellátás terén lényegesebb változás nem következett be.

Szegeden 1927-ben 14 részben önálló, és gabonamalomok osztályaként működő paprikamalom volt. A harmincas évek második felében bekövetkező fellendülés folyamán a paprikamalomok száma megnőtt. 1940-ben 20 különböző kapacitású üzem foglalkozott paprikaörléssel.

A felszabadulás után az üzemek államosításával, majd a malomok racionalizálásával a szétszórt kiskapacitású üzemeket megszüntették és a paprikaörlés egy üzembe összpontosult.

A megye már korábban is jelentős zöldség és gyümölcstermesztése sokáig nélkülözte a *konzervipari* feldolgozást. A Szegedi Konzervgyár csak közvetlen a II. világháború előtt létesült. A tartósított termékek iránti kereslet növekedésével azonban a gyár gyorsan bővült és a háború végére már nagyüzemmé vált. Ugyanezen idő alatt a háborús konjunktúra folytán megveszerte több kisebb-kapacitású tartósító üzem is létesült, melyek főleg szárított és savanyított árut készítettek.

A malom- és sütőipar nyersanyagellátásának helyzete

Az országos viszonylathoz hasonlóan a Csongrád megyei malomipar is a felszabadulás utáni első években még kisüzemekre tagolva, a kapacitás részbeni kihasználásával termelt. Csaknem minden községben működött egy-egy malom. A tervgazdálkodás megindulásakor első feladat volt, szükségletnek megfelelő kapacitás felmérése, majd azon üzemek kijelölése, melyek felszerelésüknél, földrajzi helyzetüknél fogva leginkább alkalmasak a továbbfejlesztésre. Ezzel párhuzamosan megkezdődött a nagy önköltséggel termelő, valamint a kihasználatlan üzemek fokozatos felszámolása.

A második ötéves terv időszakában már csak Csongrádon, Hódmezővásárhelyen, Makón, Kisteleken, Szegeden (I—II), Mórahalmon és Üllésen működött malom.

A gabonafeldolgozóipar profilozásával a malomipar keretéből került a keveréktakarmány- és takarmánykoncentrátumok gyártása is. Ilyen irányú üzemek Szentesen, Hódmezővásárhelyen, Makón és Szegeden működnek. Legnagyobb jelentőségű a Szentesen épült *takarmánygyár*.

A malomipar és a hozzákapcsolódó keveréktakarmány-gyártás nyersanyagellátása kedvező. A megye területének 60,2%-a szántó, és 21%-án búzát, 6,9%-án rozsot, 10,8%-án árpát, zabot, 27,2%-án kukoricát termesztnek.

A gabonafélék és takarmánynövények teljesen fedezik a malomipar szükséglet, és a kereskedelem áruigényét.

A mezőgazdasági termelés és ipari nyersanyagfelhasználás mértékét az alábbi táblázat foglalja össze [3]:

<i>1960. év</i>	Termés. q	Malomipar felvásárlása q	Liszt term. q	Korpa, liszt term. q	Tak. keverék q
Búza	923,820	713 280	559 178	225 820	
Rozs	214 360	90 605	57 146		
Árpa	511 520	5 056			
Kukorica	1 372 270	22 720			
<hr/>					
<i>1961.</i>					
Búza	1 127 580	787 250	619 050	234 920	
Rozs	189 730	102 050	63 350		
Árpa	595 280	2 060			
Kukorica	1 771 540	8 000			75 770
<hr/>					
<i>1962. év</i>					
Búza	877 710	767 810	603 780	223 780	
Rozs	114 890	95 580	56 110		
Árpa	495 290	640			
Kukorica	1 979 440	2 510			813 850
<hr/>					
<i>1963.</i>					
Búza	929 720	746 010	568 210	4 490	
Rozs	150 130	74 360	43 250		
Árpa	462 450	64 710			
Kukorica	2 322 350	268 180			1 056 840
<hr/>					
<i>1964.</i>					
Búza	1 197 950	706 300	538 270	134 780	
Rozs	185 830	95 240	56 140		
Árpa	534 980	92 460			
Kukorica	2 378 810	387 300			1 029 710
<hr/>					
	Termés q	Malomipar felvásárlása q	Liszt term. q	Korpa, liszt term. q	Tak. keverék q

A nyersanyagellátás vizsgálatánál a megye mezőgazdasági termelésének eredményéből indultunk ki. A termelés mindenkor meghaladta a Csongrád megyei Gabonafelvásárló és Feldolgozó Vállalat és a közvetlen őstermelői fogyasztók igényét.

Az össztermelés és felvásárlás aránya gabonafajtánként és évenként elég eltérő. Legnagyobb arányú a búza felvásárlása, amely 70–75%-os. A rozsnak csupán 40–50%-a kerül áruforgalomba, míg a többit a közvetlen fogyasztás hasznosítja. Árpából és kukoricából a takarmánykeverékek készítéséhez szükséges mennyiséget vásárolja fel a vállalat. A szemestakarmányok legnagyobb részét a termelőszövetkezetek, a kukorica esetében főként a háztáji gazdaságok, továbbá az állami üzemek közvetlen használják fel. Éppen ezért a kereskedelembé jutó áru csak kis része a megyei termelésnek.

Csongrád megye a lisztellátás vonatkozásában önellátó. A megyei szükségleten felül a liszttermelés 10–20%-a Pest, illetőleg Bács-Kiskun megyébe kerül.

Az értékesítés megoszlását az alábbi táblázat foglalja össze:

Év	Értékesítés	Csongrád	Pest	Bács-Kiskun	Tolna	Békés
1961	554 000 q	439 000 q	113 400 q	600 q	—	—
1962	517 100	403 700	112 400	500	300 q	200 q
1963	454 500	391 600	62 700	—	—	200
1964	451 700	397 700	52 200	—	—	200
1965	526 100	416 700	101 600	—	—	7 800

A liszt további felhasználásának útját vizsgálva megállapítható, hogy a legnagyobb felhasználó a sütőipar. A megye három sütőipari vállalata évente 310–320 00 q lisztet igényel. Ezt a mennyiséget teljes egészében a Csongrád megyei Gabonafelvásárló és Feldolgozó Vállalat szolgáltatja. 1963-ban 1%-ban, 1964-ben 3%-ban import liszt felhasználására is sor került. Ez azonban minőségi csere következtében jutott megénkbe, így az önellátás helyzetén nem változtat. A sütőipari vállalatok lisztszükségletüket a földrajzi helyzetüknek legjobban megfelelő malmokból szerzik be, miáltal a felesleges szállítások megszüntetése lehetővé vált. Az alábbi táblázat a Szegedi Sütőipari Vállalat lisztfelhasználását mutatja be.

Honnan	1961		1962		1963		1964		1965	
	tonna	%	tonna	%	tonna	%	tonna	%	tonna	%
Szegedről	7127,23	82,0	6789,20	77,5	5574,93	59,4	5590,56	57,0	6014,90	66,8
Hmivásárhelyről	827,15	9,0	1265,22	14,5	2863,18	31,6	3207,79	32,0	2557,46	28,4
Mórahalomról	600,27	8,0	667,03	7,6	827,87	8,0	595,98	6,0	239,40	2,8
Makóról					15,98	0,1			179,76	2,0
Kistelekről	34,00	0,3	34,00	0,4						
Csongrádról	40,98	0,5					33,60	0,3		
Üllésről	20,82	0,2								
Import					90,94	0,9	384,24	4,7		
	8650,45	100,0	8755,45	100,0	9372,90	100,0	9812,17	100,0	8991,52	100,0

A Szeged-környéki Sütő- és Tésztaipari Vállalat Hódmezővásárhelyről, Makóról és Mórahalomról szerzi be a szükséges lisztet. A Szentes és környéke Sütő- és Tésztaipari Vállalat Csongrád és Hódmezővásárhely termelését dolgozza fel.

Csongrád megye országos viszonylatban is kiemelkedő helyet tölt be a keverék-takarmányok előállítására terén. Ehhez szükséges nagymennyiségű szemesterményt a megyei termelésből származó felvásárlás, továbbá a malomipari melléktermékek szolgáltatják. Csak az állati eredetű nyersanyagok, továbbá az olajipari melléktermékek származnak 50–70%-ban az ország egyéb területéről és importból.

Az előállított keverék-takarmány, mely az utóbbi években már meghaladta az 1 millió q-t csak 52–63%-ban kerül a megyén belül felhasználásra. A többit Bács-Kiskun (kb. 20%-ot) Békés-, Borsod-, Hajdú-, Pest-, Nógrád-, Szolnok-, Szabolcs megyékbe szállítják. Csongrád megye ezzel elsősorban Bács-Kiskun állattenyésztésének

fellendítését segíti elő. A takarmánykeverékek iránti igény egyre jobban emelkedik és ez a termelés folyamatos növelését kívánja. Az alábbi táblázat a takarmánykeverékek mennyiségi emelkedését és az országos értékesítés megoszlását mutatja be.

	1962. év	1963. év	1964. év	1965. év
	v a g o n			
Baranya	312	304	233	—
Bács-Kiskun	2 575	2 505	2 099	2 109
Békés	546	501	456	463
Csongrád	2129	4 799	5 274	6 189
Borsod	546	531	437	380
Hajdú	702	683	591	395
Pest-Nógrád	156	152	132	99
Szolnok	702	683	610	759
Szabolcs	390	380	339	311
Egyéb	78	76	34	182
Összesen:	8 136	10 614	10 210	10 887

A zöldségkonzerv- és paprikafeldolgozó ipar nyersanyagellátása

A zöldségtermesztés országos elhelyezkedése elég nagy változatosságot mutat. A nagy termőterületek nem minden esetben a fő fogyasztópiacok, vagy a konzervgyárak közelében vannak. A természeti adottság sem feltétlenül döntő, mert a talaj termőerejét trágyázással, a csapadékot öntözéssel nagymértékben lehet pótolni. Viszont azok a növények, melyek a szállítást nehezen tűrik, vagy nagy szállítótér igényük van, a fő fogyasztó vagy feldolgozó helyek közelében települnek. A jól szállítható hagyma, a gyökérfélék, és a káposzta termesztésében már a természeti adottságok szerepe jut túlsúlyra. Ez a magyarázata annak, hogy néhány zöldségfélének országos viszonylatban kialakult speciális termőtája van (pl. Nyírségben a káposzta, Hevesben a dinnye, Makó környékén a hagyma, Szigetközben a gyökérfélék).

A szállítási eszközök korszerűsítése folytán a természeti adottságok kerülnek majd minden téren előtérbe. A legnagyobb termelés ott fog kialakulni, ahol erre a természeti viszonyok a legmegfelelőbbek. Ezzel kapcsolatban merül fel a munkaerővel való ellátottság helyzete is. A városoktól távolabb fekvő helyek az intenzívebb mezőgazdasági kultúrák számára kedvezőbb feltételeket biztosítanak és ez is vonzó hatást jelenthet.

A zöldségtermesztés fellendülése a szántóterület fokozottabb igénybevételét jelenti. A felszabadulás előtt az 1930–40-es évek átlagában a szántó 1%-án termesztettek zöldségféléket, míg 1950–60 között már 2,1%-án. A termelőszövetkezetek megerősödésével ez az arány tovább fejlődött és ma már 2,3%-ot ér el. A jellegzetes zöldségtermesztő körzetben mint a Duna–Tisza közén, Csongrád megyében a szántók 5%-át, a Gödöllői járásban 15%-át haladja meg.

A zöldségfélék — főként a paradicsom és zöldpaprika fogyasztásának emelkedése —, a „fogyasztási struktúra” megváltozásával is kapcsolatos. A háztartások tehermentesítésére előtérbe kerülő hideg étkezésben mint a legtöbb vitamint tartalmazó zöldpaprika és paradicsom egyre fontosabb szerepet tölt be.

A zöldség és gyümölcsfogyasztás növekedése mellett azonban továbbra is megmaradt az idényszerűség. A fogyasztás döntő része a nyári hónapokra esik, míg télen és kora tavasszal nagyon kevés, ezért decembertől áprilisig a C-vitamin szükséglet kiélegítetlen. Részben az idényszerűséget és az egyes termésjáratok különbségét szünteti

még a zöldség és gyümölcs fokozódó mértékben való feldolgozása és ezáltal a tartósított élelmiszerek növekvő fogyasztása. Az évi táplálkozás kiegyenlítetttségének biztosításában a konzervgyártásnak rendkívül nagy szerepe van.

A konzervipar és a zöldségfogyasztás

A konzervipar iparunk egyik leggyorsabban fejlődő ága. Az életszínvonal emelkedésével, a táplálkozási szokások változásával a zöldség és gyümölcskonzervek rohamosan terjednek. A távlati tervek szerint világviszonylatban olyan fejlődés várható, hogy a fogyasztásra kerülő zöldség és gyümölcs 35–40%-a feldolgozott állapotban kerül forgalomba. Ez egyben a konzervipar nagyarányú fejlődését vonja maga után.

Nálunk azonban a konzervfogyasztás még kiegészítő jellegű, ezért a zöldségkonzervek az összes zöldségfogyasztás csak 7–8%-át teszik ki. Az ipari lakosság növekedése, a városok népességének emelkedése következtében az önellátatlanok arányában azonban további gyors növekedés várható. A nők iparban való fokozott foglalkoztatásával a jövő háztartása egyre több olyan élelmiszert részesít előnyben, mely azonnal, vagy kevés munkával fogyasztható. Ezért fokozódik a fogyasztásra kész, vagy félkész élelmiszerek felhasználása. Az országos távlati terveink szerint 1980-ban az 1965-ös állapot háromszorosára emelkedik a zöldség, és négyszeresére a gyümölcskonzerv-fogyasztás.

Csongrád megye élelmiszeriparában is egyre nagyobb szerepet tölt be a zöldség és gyümölcskonzerv-gyártás. Ez a tény szoros kapcsolatban van az élelmiszerfogyasztás összetételének változásával. A modern táplálkozás optimális étrendjében nagymennyiségű zöldség és gyümölcs fogyasztása szerepel. Étrendi hatásuk, vitamintartalmuk, ásványi sóik az egészségesebb és korszerűbb táplálkozásban nélkülözhetetlen. A lakosság élelmiszerellátásában az új cikkek bevezetését elsősorban a tartósított, félkész és konyhakész élelmiszerek elterjedése jellemzi. Ezen a téren az igények mennyiségileg és minőségileg ugrásszerűen növekednek.

A zöldségfogyasztás világviszonylatban egyre jobban emelkedik. Magyarországon is jelentős fejlődés mutatkozik, de az összes élelmiszerfogyasztásban való aránya erősen ingadozik. Legtöbbször a kedvező, vagy kedvezőtlen mezőgazdasági termelés függvénye. Az általános emelkedés melletti szélsőségek egyik oka az, hogy a lakosság élelmiszerszükségletének közel harmadát saját termeléséből biztosítja. A parasztság körében ez az összes fogyasztás 70–80%-át is jelentheti. Ennek megfelelően az étrendet nem a célszerűség, hanem a mezőgazdasági termelés, az idényszerűség jellemzi.

Az egy főre jutó gyümölcs és zöldségfogyasztás emelkedését az alábbi táblázat fejezi ki:

	1934—38.	1946.	1950.	1954.	1960.	1965.
Gyümölcs (kg)	45,0	46,3	40,0	32,0	58,5	62,2
Zöldség (kg)	50,0	40,8	75,0	66,0	73,6	81,5

Az elmúlt években az élelmiszerekre fordított kiadás nagyobb, és ebben erős emelkedést mutat a zöldségekre fordított összeg. Az egy lakosra jutó zöldségfogyasztás különösen a paradicsom, zöldpaprika, zöldbab, zöldborsó és uborka vonatkozásában mutat nagy fejlődést. A paradicsom exportlehetőségének kihasználása, a konzervgyártás fejlődése nagy termelési kedvet teremtett és a megtermelt mennyiségből a lakosság ellátására is a régi szintnél jelentősebb hányad jutott. A koránérő fajták elterjedésével meghosszabbodott az idény, és a kereslet az egész idő alatt állandósult.

A zöldség- és gyümölcskonzerv-gyártás távlati fejlesztésében a Szabolcs-szatmári terület mellett a Délkelet-Alföld jöhet elsősorban számításba. A főváros és környékén levő konzervgyárak már zavarják a közvetlen fogyasztásra való felvásárlást. Éppen ezért indokolt az új konzervipari központok, illetőleg termőtéjék kialakítása.

A Békés-csongrádi löszhát kiválóan alkalmas a zöldségtermesztésre és a hagyományos termelési ágak sok előnyt biztosítanak. Éppen ezért a Szegedi Konzervgyár egyike azoknak melyre a legnagyobb fejlődés vár.

A konzervgyáraink országos viszonylatban való kialakulása kettős jellegű volt. Egyrészt már a kialakult termőtéjára telepedtek (Budapest, Nagykőrös, Kecskemét, Szeged), vagy a gazdaságosnak látszó helyzet kiaknázására létesültek (Hatvan, Nyíregyháza). A konzervgyár, mint telepítő tényező, elsősorban arra törekszik, hogy nyersanyagát minél közelebből szerezze be. Ez könnyen romló és szállítást kevésbé tűrő zöldségfélék vonatkozásában már megvalósult, de több növény esetében még nem áll fenn.

A konzervgyárak nyersanyagellátása általában jónak mondható. Ez azzal kapcsolatos, hogy a gyárak már eredetileg is a zöldségtermesztő területekre települtek, másrészt az ipari termelés növekedésével párhuzamosan emelkedett az ellátó terület zöldségtermesztési intenzitása.

Az országos szerződéses termelés legnagyobb része Pest, Bács-Kiskun, Békés és Szolnok megyére jut. Csongrád megye kb. 8°/_o-kal részesedik. A konzervgyárak ellátó körzetei azonban a megyéhatárokon túlnyúlnak.

A Szegedi Konzervgyár nyersanyagellátása

A Szegedi Konzervgyár az országos szerződéses termelés 10,3^o/_o-át használja fel. Súlypontja Csongrád megyében van és csak kb. 2°/_o-kal támaszkodik a szomszédos Békés megyére. A szerződéses termelés arányával Hatvan, Kecskemét és Nagykőrös után a negyedik helyen áll. Az országos viszonylatban a legfontosabb konzervzöldségfélékhez (paradicsom, zöldborsó, zöldpaprika, uborka, zöldbab), Csongrád megyében még a hagyma és a paprika csatlakozik.

A paradicsom, konzerviparunk legfontosabb nyersanyaga. Az összes termelvény kb. kétharmada kerül ipari feldolgozásra. Ezen a téren országos viszonylatban nagy fejlődés mutatkozik. Az 1920-as évek végén átlagosan 60 vagon, 1938-ban 300 vagon, 1942-ben 8000 vagon 1961-ben 13 000 vagon nyerparadicsomot dolgoztak fel. Mivel a paradicsomkonzervek kedvezőbb devizajövedelmet biztosítanak a nyersparadicsomnál, érdemes a sűrítmények exportjának emelése. A fő termelési időnyben azonban a nyerparadicsom export erős versenytársa a konzerviparnak. Az export- és szabadpiaci áruért a termelők magasabb árat érnek el, mint a konzervgyárban. Ezért sok olyan áru kerül feldolgozásra, amely az exportból és a szabadpiacból kimaradt.

Ez esetben a nyersexport, nyersfogyasztás és a konzervipar érdekei ütköznek.

Mivel nálunk a szabadföldi paradicsomtermesztés feltételei még nagymértékben biztosítottak, érdemes a vetésterület további kihasználásával foglalkozni. 1930–40 között évi átlagban közel 8 ezer kh-on (7800 k) termesztettek paradicsomot. A felszabadulás után rohamosan emelkedő vetésterület 1949-ben elérte a 14,900 kh-t, majd 1955-ben a 29 290 kh-t. Ezután néhány évig csökkent a termőterület, majd 1962-ben ismét 29 000 kh, 1963-ban már 32 000, 1965-ben 31 000 kh volt [4].

Az országos vetésterületből legnagyobb arányban Pest megyé (27°/_o), majd Bács-Kiskun (18°/_o) és Szolnok megye (10°/_o) részesedik. Nagyon csekély a paradicsomtermesztés Veszprém, Győr, Vas és Zala megyékben. Csongrád megyében a zöldségtermesztő terület kb. 6°/_o-át foglalja el a paradicsom.

Az országos termésátlagok még alacsonyak. 1950—60 között 73q/kh. Az olaszok ugyanezen idő alatt 100 q-t, a franciák 128 q-t, az angolok és hollandok még ennél is magasabb átlagokat értek el.

A vetésterület növekedése nemcsak a konzervipari feldolgozást, hanem a paradicsomexport növekedését is biztosította. Míg 1952-ben csak 440 vagonnal exportáltunk, addig, 1963-ban már 2333-ra emelkedett kivitelünk.

A legfontosabb paradicsomtermesztő tájak: Budapest, Kecskemét, Hatvan, Csongrád, Székesfehérvár és Gyula környéke.

Vetésterület, termésátlagok és terméseredmények Csongrád és Békés megyében [4]

Év	Csongrád megye			Békés megye		
	Vetéster.	Term. átl.	Termés	Vetéster.	Term. átl.	Termés
1931—40	121 kh	56,9 q	688 t	203 kh	62,1 q	1 261 t
1953	1092	65,1	7 105	429	65,1	2 791
1960	1835	91,8	16 841	519	120,2	6 237
1963	1941	75,2	14 603	2201	82,8	18 230
1964	1540	95,2	14 666	2020	119,5	24 148

A Szegedi Konzervgyár ellátását főként a „Csongrádi körzet” biztosítja. A kedvező éghajlati és talajviszonyok kitűnő alapot nyújtanak a paradicsomtermesztéshez. Az erőteljes tavaszi felmelegedés főként a korai termesztésnek kedvez. A termőterület nagyobb része a Tisza menti öntéstalajokra és a humuszban gazdag homokokra jut [5]. A homokterületek még jelentős mennyiséget szolgáltatnak a nyeresexport számára is. Az ipari termelés mellett igen magas arányú a házi készítésű sűrített paradicsommal való ellátás (kb. 70%-os). Ez egyben azt is jelenti, hogy az ipari termelés zöme a megyén kívül jut az országos ellátásba és jelentősen emeli exportteljesítményünket.

A zöldsiprikát savanyítva, töltve, saláta és egyéb speciális készítményekként hasznosítják. A konzervipar és az export főként a fehér húsú, korai, csípősségmentes paprikát igényli. A jelenlegi zöldsiprika termőterület (17 000 kh.) kb. egyharmadát a konzervipar foglalja le.

A paprika a talaj iránt igényes és rendszeres öntözést kíván. Ahol a tenyésztési időszak alatti csapadék mennyisége kb. 300 mm, ott még legalább 2—300 mm-nek megfelelő vizet öntözéssel kell biztosítani. Országos viszonylatban elsősorban az öntözhető területeken termesztik, mivel azonban a hőigénye is magas, ezért termesztése az ország középső, déli és délkeleti tájain legerősebb.

A zöldsiprika-termesztés legfontosabb területei Cece, Bogyiszló, Budapest, Kecskemét, Baja és Gyula környéke. Csongrád megyében Szentes környékén, Szegváron, Mindszenten át délre a Tisza mentén húzódik a legfontosabb termőterület. Itt a kitűnő talaj és az öntözővíz biztosít jó termést.

Fontos szerepet tölt be a paradicsom alakú, ún. pritaminpaprika, amely a legnagyobb C-vitamin forrásunk. A hazai felhasználás mellett főként az exportra történő feldolgozás különösen jelentős. A pritaminkészítmények (Pritamin, Vitapric) elismerten legjobb C-vitamin források.

A zöldborsó a paradicsom után a legnagyobb mennyiségben feldolgozott főzelékféle. Az évi vetésterület kb. 29 000 kb. (1964-ben). Felét a konzervgyárak szerződés-termeléssel veszik igénybe és az összes borsótermés kb. kétharmada kerül ipari feldolgozásra.

A borsó iránti igény növekedését tükrözi a vetésterület emelkedése. Míg a harmincas években 5–7 ezer kh-n termesztették, az 1940-es években 10 ezer kh. felé emelkedett és az 1950–60 között már meghaladta a 20 000 kh-t.

A vetésterület országos megoszlása a paprikánál, paradicsomnál jóval tagoltabb. A legnagyobb termőterülete Pest megyében (4773 kh.) van, majd Bács-Kiskun következik (3569 kh.). Nem sokkal marad el Békés (2900 kh.), Szolnok 2392 és egyaránt jelentősek Dunántúl (Fejér, Tolna) és az északi hegyvidék megyéi is (Nógrád, Heves).

Csongrád megye 1000–2000 kh körüli borsó vetésterülettel rendelkezik. Mivel a borsó a hűvösebb csapadékos területeket kedveli, ezért a Dunántúl nyugati megyéiben és az Északi-Hegyvidék peremén való kiterjesztése látszik indokoltnak. A 18–20 C°-os júniusi középhőmérsékletű területen egyenletesebb, biztosabb termést ad, mint a meleg nyarú dél-alföldi tájakon. A talaj iránti igényessége következtében elsősorban a mezősségi talajokon, a Duna és Tisza mentén termesztik legeredményesebben.

A Szegedi Konzervgyár borsóellátásban Csongrád megye mellett főként Békés szerepel. A Körösök vidéke kitűnő minőségű talajai egyenletes nagy termésátlagokkal tűnnek ki.

Vetésterület és a termésátlagok arányai Csongrád és Békés megyében [4]

Év	Csongrád megye			Békés megye		
	Vetéster.	Term. átl.	Termés	Vetéster.	Term. átl.	Termés
1931—40	183 kh	16,8 q	307 t	354 kh	17,3 q	614 t
1957	1862	12,7	2368	467	14,6	681
1960	1602	14,1	2263	750	17,2	1290
1963	2173	13,1	2856	2614	22,4	5849
1964	1783	11,9	2128	2910	14,0	4070

Az uborka nyersen és konzervként egyaránt kedvezően exportálható termékünk. Mivel tartósítása viszonylag egyszerű, konzervgyáraink nagy mennyiségben dolgozzák fel. Vetésterülete az átmeneti visszaesés után csak az utóbbi években emelkedett, de még ma is elmarad az 1920-as évek átlagától. (Az 1950–60-as évek átlaga 9500 kh.)

A konzervipar számára történő felvásárlás legnagyobb Tolna, Somogy és Nógrád megyékben. Nagyarányú emelkedés van Csongrád és Békés területén, ahol 1960-hoz képest 2–3-szorosra növekedett a vetésterület.

A legjelentősebb uborkatermesztő táj Nagykörös és Kecskemét környéke. A humuszban gazdag homoktalaj megfelelő öntözéssel jó termést biztosít. Ez a terület adja a nyerseport zömét, de nagy mennyiséget szolgáltat a helyi konzervgyárak számára is.

A Csongrád megyei termőtáj központja Szentes és Mindszent. Nagyobb mennyiséget szolgáltatnak még a Szeged környéki községek is. Békésben, Gyula környékén folyik nagyarányú uborkatermesztés.

A vöröshagyma a talaj iránt igényes növény. Fő termőterülete a Békés-csongrádi löszhát mezősségi talajain van. Mivel a hagyma jól szállítható, termesztésére a konzervgyárak nagyobb hatást nem gyakoroltak.

A hagyma országos vetésterülete az utóbbi években elért emelkedéssel meghaladja a 17 ezer kh-t. Ennek több mint fele (8328 kh.) Csongrád megyére jut. A következő legnagyobb termelő Békés 3195 kh.), majd Bács-Kiskun (1503 kh.) következik. Az ország más megyéiben 200–500 kh. az évi vetésterület.

Vetésterület, termésátlagok és terméseredmények Csongrád és Békés megyében [4]

Év	Csongrád megye			Békés megye		
	Vetéster.	Term. átl.	Termés	Vetéster.	Term. átl.	Termés
1931—40	5010 kh	55,7 q	28 924 t	1335 kh	54,8 q	7 321 t
1954	5142	44,8	20 147	1318	44,8	5 321
1960	5855	62,7	36 705	1391	51,0	7 091
1963	7626	88,5	67 496	2648	73,0	19 326
1964	8328	67,1	55 855	3195	53,5	17 098

Mivel a hagymatermesztés kb 72—73%-a Csongrád és Békés megyékben van, ezért a konzervipar szükségletét ma is ezek a hagyományos termőterületek fedezik.

Hagymaszárítást Szegeden, Makón és Kecskeméten végeznek.

A Szegedi Konzervgyár zöldségfélékkel való ellátásában Csongrád megye zöldségfajtánként eltérően 65—70%-kal, Békés megye 20—22%-kal, Bács-Kiskun 10—13%-kal vesz részt. Az említett termeltetési körzet 5 év átlagában 98—100%-ban biztosította a szükséges nyersanyagokat. Kisebb mértékű hiányok elsősorban a gyökérfélék terén mutatkoztak. Ebben az esetben mint a legfőbb termőterület Szigetköz segítségét vették igénybe. 1965-ben is a sárgarépaellátás 15%-át Győr-Sopron, illetőleg Hajdú és kisebb mértékben Borsod déli részéből biztosították. Egyébként kedvező időjárási viszonyok mellett a körzeti termelési szerződések fedezik a konzervgyár igényét.

A MÉK-en keresztül való kistermelőktől származó felvásárlás egyre kisebb szerepet játszik a rendszeres ellátásban. Ez különösen fennáll akkor, ha az időjárási viszonyok nem okoznak az átlagnál nagyobb termés kiesést.

Az összes felvásárlásban a termelési szerződések útján beszerzett nyersanyagok arányának változásait az alábbi táblázat fejezi ki.

Termény	1961. évi			1962. évi		
	Összes termelés q	Szerz. termelésből q	%	Összes termelés q	Szerz. termelésből q	%
Paradicsom	143 365	134 763	94	137 791	135 677	98
Zöldborsó (tisztítva)	9 686	8 911	92	9 904	9 250	93
Zöldpaprika	19 727	18 741	95	25 511	24 363	95
Uborka	5 695	5 524	97	8 743	8 612	98
Paradicsom paprika	8 995	8 815	98	8 766	8 565	98
Zöldbab	3 231	2 585	80	4 482	4 455	99

Termény	1963. évi			1964. évi			1965. évi		
	Összes termelés q	Szerz. termelésből q	%	Összes termelés q	Szerz. termelésből q	%	Összes termelés q	Szerz. termelésből q	%
Paradicsom	147 063	139 927	95	146 366	139 264	95	141 036	140 025	99
Zöldborsó (tisztítva)	13 701	12 815	93	10 918	10 329	95	14 556	13 954	96
Zöldpaprika	45 927	44 785	97	30 203	30 164	99	36 901	34 760	94
Uborka	15 387	8 872	58	5 786	5 786	100	8 018	7 596	94
Paradicsom paprika	22 487	22 186	98	7 557	6 823	90	7 278	7 072	97
Zöldbab	6 976	5 193	74	4 592	4 493	97	5 182	5 170	99

A Szegedi Konzervgyár termelési kapacitása országos viszonylatban is kiemelkedő. Termékei messze meghaladják a megyei szükségletet. A termelés kétharmada az export számára jut. Az össztermelés csupán 35%-át használja fel a belkereskedelem, és ebből 28–30% jut Csongrád és Békés megyébe.

A távlat fejlesztési tervek alapján a Szegedi Konzervgyár termelési kapacitása jelentős mértékben fog növekedni. A zöldségtermesztés intenzitásával, az öntözött területek növelésével, a vetésterület 8–10%-os emelésével azonban az 50%-os termés-emelkedés elérhető, miáltal a termőterület elhelyezkedésében lényeges változás nem következik be.

Csongrád megye élelmiszeriparában fontos helyet tölt be a fűszerpaprika feldolgozása is. Termőterülete két feldolgozó központ köré települt. Ennek megfelelően a termelés Bács-Kiskun és Tolna, illetőleg Csongrád és Békés megyékben helyezkedik el.

Az ipari feldolgozásra használt fűszerpaprikát kizárólag szerződéses termeléssel biztosítják. A termőterület mindkét termelési körzetben jelentős emelkedést ért el a felszabadulás előtti viszonyokhoz képest. A kalocsai körzetben több, mint kétszeresére növekedett a vetésterület. A fejlődést az alábbi táblázat fejezi ki:

A fűszerpaprika-termesztés fejlődése a kalocsai és szegedi feldolgozó ipar körzetében [4]

Év	Bács-Kiskun m.		Tolna m.		Csongrád m.		Békés m.	
	Vetéster.	Termés	Vetéster.	Termés	Vetéster.	Termés	Vetéster.	Termés
1931—40	2845 kh	9475 t	462 kh	1523 t	5205 kh	17086 t	49 kh	135 t
1960	5857	14657	934	2263	5493	13801	135	567
1963	4768	16560	1069	3210	5553	21623	488	1996
1964	6071	22711	1093	4113	6007	21661	641	1711

A Szegedi Paprikafeldolgozó Vállalat nyersanyag igényét teljes egészében a Csongrád és Békés megyei termelés fedezi. A vállalat 1963-ig bezárólag Bács-Kiskun megyei termelőszövetkezetekkel is kötött termelési szerződést. 1964-óta azonban ez a terület kizárólag a kalocsai üzem számára termel.

A fűszerpaprika felvásárlás területi és évenkénti mennyiségi megoszlását az alábbi táblázat foglalja össze:

	1960	1961	1962	1963	1964
Csongrád m.	2949 q	157 162 q	123 943 q	215 829 q	216 534 q
Békés m.	5444	9617	10 952	15 790	16 681
Bács-Kiskun m.	134 098	6715	3314	11 856	—
Összes felvásárlás q-ban	142 482 q	173 494 q	138 209 q	243 475 q	233 215 q

A Szegedi Paprikafeldolgozó Vállalat országos igényt elégít ki. Az évi fűszerpaprika-őrlemény termelése 3100–3900 tonna között változik, közel azonos a kalocsai üzem termelésével. A váltakozást az alábbi táblázat fejezi ki:

Év	1960	1961	1962	1963	1964
Termelés	3106,4 t.	3771,1 t.	3196,8 t.	3921,7 t.	3787,2 t.

A késztermékből 5 éves átlagban évente 1650 tonna (45–48%) őrlemény kerül exportra. 6–7%-ot (200 tonna évi átlag) fogyaszt Csongrád megye, míg a 43–44% az országos ellátás számára jut.

Összefoglalás

A tanulmányban megállapítást nyert, hogy Csongrád megye a XIX. sz. óta jelentős mezőgazdasági terményfelesleggel rendelkezik. Ez adott alapot olyan élelmiszeripari ágak fejlesztésére, melyek nemcsak a megyei igényeket látják el, hanem az országos fogyasztásra, sőt a külföld számára is termelnek. A felszabadulás után a megye jelentős mértékű ipari fejlődést ért el, de a mezőgazdasági termelési jelleg továbbra is megmaradt. Ezt jól kifejezik a vizsgált kérdésekre vonatkozó II. ötéves terv időszakából származó termelési eredmények, a feldolgozóipari igények, a helyi fogyasztás mértéke.

A kenyérgabona növények termesztése a lakosság teljes ellátásán felül liszt formájában még 18–22%-os évi többletet jelent. Ezzel elsősorban a főváros ellátásához járul hozzá. A sütőipari vállalatok a helyi liszttermelést dolgozzák fel. A kiskereskedelem igényeit ugyancsak a Csongrád megyei Gabonafelvásárló és Feldolgozó Vállalat elégíti ki.

A keveréktakarmányok előállításához szükséges növénytermesztésből származó nyersanyagokat teljes egészében a megye szolgáltatja. Csupán az állati eredetű, valamint az olajipari melléktermékek származnak az ország egyéb területéről. Az előállított keveréktakarmány viszont országos viszonylatban is kiemelkedő. Csongrád megye évenként több mint 1 millió q keveréktakarmányt állít elő. Ebből a helyi felhasználás csak 52–63%-ot igényel, míg a többi az országos ellátást szolgálja. Mint igen jelentős takarmányfelesleggel főként Bács-Kiskun megye állattenyésztését segíti, de bőven jut az ország egyéb területeire is.

A Szegedi Konzervgyár zöldségfélékkel való ellátását 65–70%-ban Csongrád megye biztosítja, míg Békés 20–22%-kal, Bács-Kiskun megye 10–13%-kal járul hozzá. A konzervipari késztermékekből viszont csak 35%-kal részesedik a hazai fogyasztó közönség, míg 65%-a exportra kerül. A belkereskedelem számára biztosított késztermék 28–30%-át Csongrád és Békés megye kapja, míg a többi az ország különböző részeibe jut.

A Szegedi Paprikafeldolgozó Vállalat a fűszerpaprika igényének 93%-át Csongrád megyéből, 7%-át Békésből szerzi be. A késztermékből viszont csak 6–7% kerül a megyében való felhasználásra, kb. 45–48% jut exportra, míg a fennmaradó 43–44% az országos ellátást szolgálja.

Az élelmiszeripari termelés fenti adatai mutatják, hogy Csongrád megye a mezőgazdasági termelés legfontosabb ágaiban messzemenően önellátó, közvetlen, valamint élelmiszeripari termékeivel jelentős mértékben vesz részt az országos ellátásban és az exportban.

IRODALOM

- [1] REISNER J.: Szeged története III. Szeged.
- [2] KULINYI Zs.: Szeged új kora. Szeged, 1901.
- [3] K. S. H. Csongrád megyei Igazgatóságának küldött éves üzemstatisztikai jelentések.
- [4] Központi Statisztikai Hivatal: Mezőgazdasági adattár I., II. kötet, Budapest, 1965.
- [5] MOHOLI K.: A gyümölcsstermesztés földrajzi kérdései Csongrád megyében. Földr. Ért. VI. Bp. 1957.
- [6] MOHOLI K.: Gazdaságföldrajzi feltételek a zöldségtermesztő tájkeretek kialakításához a Duna–Tisza köze déli részén. Szegedi Tanárképző Főisk. Tud. Közl., 129–143, 1963.

ПОЛОЖЕНИЕ СНАБЖЕНИЯ И НЕКОТОРЫХ СЕКТОРОВ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КОМИТАТА ЧОНГРАД

К. Мохоли

Данная работа дает ответ на вопросы как стоит производство сырья сельского хозяйства, каков положение использования и потребления промышленности в области Чонград.

Рассматривалось положение лишь мельничного и хлебопекарного производств, консервирования и производства перца.

Установлено, что область Чонград с XIX в. обладает значительным избытком сельскохозяйственных продуктов. Это давало основание для развития таких отраслей пищевой промышленности, которые удовлетворяют запросы не только комитета, но которые производят для запросы страны и даже заграницы. После освобождения развитие промышленности комитета достигло значительных ценностей, но характер ее остался сельскохозяйственным. Это хорошо показывают результаты производства с времени второго пятилетнего плана запросы, обрабатывающей промышленности и степень местного потребления.

Производство хлебных знаков сверх полного снабжения населения в виде муки означает 18—22%-ый излишек по годам. С этим помогает снабжению столицы. Хлебопекарство перерабатывает мушный урожай. Запросы розничной торговли удовлетворяет тоже Зерновое Хозяйство комитета Чонград.

Сырьё нужное для производства комбикорма тоже этот комитат дает полностью. Только животные продукты и побочные продукты промышленного масла происходят из других областей страны.

Производство комбикорма значительно и в государственном масштабе. Комитат Чонград производит ежегодно 1 миллион центнер комбикорма.

Поместное потребление составляет лишь 52—53 % этого, остальная часть идёт на снабжение страны. Главным образом благоприпятствует животноводству комитета Бач-Кишкунмеде.

Снабжение овощей Сегедского консервного завода обеспечивает в 65—70% комитат Чонград, а Бекеш только в 20—22%, а Бач-Кишкун в 10—13%. 35% готовой продукции идёт на государственное потребление а 65% на экспорт. 28—30% готовой продукции обеспеченных для внутренней торговли получают комитаты Чонград и Бекеш; а остальную часть другие районы страны.

Сегедская фабрика обрабатывающая перца обзаводится сырьем в 93% из комитета Чонград, в 7% из Бекеш, а из готовой продукции для потребления комитета идёт лишь 6—7%, приблизительно 45—48% идёт на экспорт, а остальные 43—44% на запросы страны.

Выше даны пищевой промышленности показывают, что комитат Чонград в отношении самых важных отраслей сельскохозяйственного производства является далеко самоснабжающим, и снабжению страны продуктами пищевой промышленности в значительной мере способствует.

ÜBER DIE ROHSTOFFVERSORGUNG EINIGER ZWEIGE DER LEBENSMITTELINDUSTRIE IM KOMITAT CSONGRÁD.

Von

K. Moholi

Vorliegende Arbeit beantwortet die Frage nach der landwirtschaftlichen Rohstoffherzeugung, der industriellen Verwertung und der Konsumption im Komitat Csongrád. Es wurde nur die Lage der Mühlenindustrie und des mit ihr in Verbindung stehenden Bäckereigewerbes, der auf der Gemüseherzeugung beruhenden Konservenfabrikation und der Paprikaverarbeitungsindustrie untersucht.

Es konnte festgestellt werden, dass das Komitat Csongrád seit dem 19. Jahrhundert über einen beträchtlichen Überschuss an landwirtschaftlichen Erzeugnissen verfügt. Dies hat Anlass zur Entwicklung von Lebensmittelindustriezweigen gegeben, welche nicht nur die Komitatsansprüche decken, sondern auch für das ganze Land und sogar für Exportzwecke ihre Waren bereitstellen. Nach der Befreiung hat das Komitat eine erhebliche industrielle Entwicklung erfahren, während der landwirtschaftliche Produktionscharakter der gleiche geblieben ist. Dies kommt gut in den auf diese untersuchten Fragen bezüglichen Produktionsergebnissen, der Ansprüchen der Verarbeitungsindustrie und dem Ausmass des lokalen Verbrauches aus der Zeit des II. Fünfjahres-Planes zum Ausdruck.

Die Erzeugung von Brotgetreideplanzen bedeutet ausser der vollkommenen Versorgung der Bevölkerung in Gestalt von Mehl einen jährlichen Überschuss von 18—22%. Hiermit wird vor allem ein Beitrag zur Versorgung der Hauptstadt geliefert. Die Bäckerei-Unternehmen verarbeiten die lokale Mehlerzeugung und auch die Bedürfnisse des Kleinhandels werden von den Getreideankaufs- und Verarbeitungsunternehmen des Komitats Csongrád befriedigt.

Die zur Herstellung von Futtermischungen nötigen, aus der Pflanzenerzeugung gewonnenen Rohstoffe werden zur Gänze vom Komitat bereitgestellt, lediglich die tierischen und die Nebenprodukte der Ölindustrie kommen aus anderen Gebieten des Landes. Die hergestellten Futtermischungen sind im ganzen Lande als vorzüglich bekannt. Im Komitat Csongrád werden jährlich über eine Million q Mischfutter hergestellt, davon werden im Komitat 52—63% verbraucht und der Rest dem Landesbedarf zur Verfügung gestellt. Mit einem sehr beträchtlichen Futterüberschuss wird besonders der Viehzucht im Komitat Bács-Kiskun ausgeholfen, ein grosser Teil aber gelangt auch in andere Gebiete des Landes.

Die Konservenfabrik in Szeged wird bis zu 65—70% vom Komitat Csongrád mit Gemüse und Grünzeug versorgt, während die Komitate Békés 20—22% und Bács-Kiskun 10—13% liefern. Von den Fertigprodukten der Konservenindustrie bleiben aber nur 35% im Lande, 65% werden exportiert. 28—30% der für den innenhandel gesicherten Fertigerzeugnisse werden den Komitaten Csongrád und Békés zugeteilt, der Rest gelangt in die übrigen Teile des Landes.

Das Paprikaaufarbeitungsunternehmen in Szeged bezieht 93% des Gewürzpaprikabedarfes aus dem Komitat Csongrád und 7% aus dem Komitat Békés. Von den Fertigprodukten gelangen im Komitat aber nur 6—7% zum Verbrauch, etwa 45—48% werden exportiert und die restlichen 43—44% dienen der Versorgung des Landes.

Die obigen Daten der Lebensmittelindustrie—Produktion zeigen, dass das Komitat Csongrád in den wichtigsten Zweigen der landwirtschaftlichen Erzeugung weitgehend Selbstversorger ist und unmittelbar, sowie mit seinen Lebensmittelindustrie-Produkten beträchtlichen Anteil an der Versorgung des Landes und der Exportgutlieferung hat.